

Her yöreyi, her gelişmeyi ve ilgili yorumları milli bir çerçeveye yerleştirmemiz dönemimizin bir özelliği. Ulus-devlet gerçeğini yaşıyoruz. Eskiden insan topluluklarının temel referansları dinler, mezhepler veya hanedanlardı. Siyasi kimlikler de ona göre idi. 'Batı' demem aslında tepkisel bir seçim, Yunanistan demek istiyorum. Kelimelerin doğurdukları çağrışımlar öylesine yoğun ve kelimelerin tahakkümünü aşılıp ön yargısız bir iletişim kurmamız öylesine zor ki, 'Batı' diye coğrafi bir terim kullanırsam belki stereotipleri birazcık olsun aşarız diye bir hayale kapılıp bu yönde umuda kapıldım. Yani, Yunanistan'da durumu ele alırken milli çerçevenin dışında çağrışımlardan uzak kalarak konuşmak olanaklı mı sorusu, temel bir sorunsal. Kelimelerin çağrışımları çok: örmeğin sorunsala problematik de diyorlar ama her iki kelimeyi de pek sevemedim. Bilgiçlik yansıtıyor gibi geliyor bana. İyisi mi ben 'aklımda bunlar var' diyerek başlayayım.

Yunanistan Türkiye için siyasi bir komşu, bazen sıkıntı yaratan bir güç, bazen milli hedeflerin önünde bir engeldir, kimi zaman ise siyasi bir müttefik. Ama, milliliği aşılıp baktığımızda, aynı anda coğrafi bir yörede bir insanlar topluluğudur da. O gözle baktınız mı başka şeyler görmeye başlıyorsunuz. Günümüzde, yer küresinin her köşesinde bulabileceğiniz aileleri görürsünüz örmeğin. Dertleri, umutları, mutlu anları olan küçük birimlerdir aileler. Aşktan mesleğe çeşitli alanlarda hayal kırıklıkları yaşayan gençleri, şaşkın, yollarını arayan sayısız işsizleri, hızla değişen dünyada tutunamayanları, zamanın nasıl böylesine birden geçtiği için depresyonda olan yaşlıları görürsünüz. Bunların milli yanları ikincildir, eğer Batı diye bakarsanız o yana. Başka türlü söylersek, yalnız siyasi bakış yoktur, toplumbilimsel, antropolojik, felsefi, psikolojik açıdan bakmak diye bir yol da vardır. Etrafa siyasi gözlüklerle bakmak özü kaçırmamıza neden olabilir. Buna da milliliğin ve zamanımızın sınırlamaları diyelim.

Batımızdaki insanlar da dünya krizinden etkilenmiş. Ama zorun farklı boyutları var. Kriz Afrika'da farklı, Balkanlarda farklı, Batı Avrupa'da farklıdır. Her zaman böyle olmuştur. Zengin ve yoksulun krizi hiç aynı olur mu? Ben bir zamanlar altı ay Endonezya'da yokluğu yakından gördüğüm için acıma duygum da milli olamıyor. Atina'da insanların tepkilerinde de siyaset değil, ruhsal durumlarını görüyorum. Avrupa parlamentosu seçimleri bir bıkkınlığı ve korkuyu yansıttı. Katılım düşüktü (%53), üçüncü parti olmayı bekleyen sol ittifak Sinaspismos beşinci sıraya düşerken (% 4.7), temel şiarı yabancı işçilere karşı tedbirler alalım olan aşırı sağ parti Laos büyük bir yükselişle dördüncü parti oldu (% 7.1). Yani geçen aralık ayının protestocu ütopyacıları gerilemiş, bu protestocuların karşısındaki milliciler ilerlemiş diyebiliriz. Yani kaygı duyanlar millilikte çıkış yolu arayışında.

Bir müzenin açılışı ne demek?

Cumartesi günü Atina'da Yeni Akropol Müzesi açıldı. Ayın haberi sayıldı bu olay. Başbakanlar, kültür bakanları, Avrupa Komisyonu Başkanı Baroso, Unesco temsilcileri gibi kimseler açılışa katıldı. Rahatsızlığı yüzünden başbakan Tayyip Erdoğan'ın son anda katılmadığı açılıştan söz ediyorum. Kültür Bakanı Samaras, Başbakan Karamanlis, Cumhurbaşkanı Papulyas da konuşmalar yaptı. Müze gerçekten modern ve görkemli. Partenon'un ve Akropol'ün antik zenginliklerini sergiliyor yeni müze. Üç bin yıl kadar eskilere uzanan bir kültürün bize uzanan izlerini görüyoruz. Birkaç metre ileride bulunmuş olan heykeller şimdi camlı ve ışıklandırılmış bir binada. Bütün konuşmacılar ısrarla vurguladıkları, bu müzenin, bu kültür mirasının bütün insanlığın malı olduğudur. Gerçekten de, insanlık mirasının bütün insanların olduğunu söylemek kadar doğal ne olabilir?

Ama dönemimiz ulus-devletler, milli paradigma, milli ideolojiler dönemidir. Resmi milliğin ötesinde artık akademisyenler 'banal milliyetçilikten' de söz ediyorlar. Günlük yaşamımızın her yanına sinen bir duygu ve anlayıştır bu. Her yanı kaplayan ve kolayca fark edilemeyen ince bir toz tabakasıdır bu. Bazen kalabalık kentleri bir uğultu sarar, bazen bir koku. Zamanla alışır ve fark etmeyiz bunları. İşte böyle bir şeydir banal ve günlük milliyetçilik. Etrafımızdaki hava gibidir. Örnek bir müzenin açılış konuşmalarından da verilebilir, herhangi başka bir bahaneden de.

Konuşmaları televizyonda dinlerken, Ah diyordum içimden, şimdi öğrencilerimle olsaydım ve anlatmaya çalıştığım banal milliyetçiliğin örneklerini onlara dinletebilseydim! Ne güzel ve nasıl yararlı bir dersti! Hümanizm, insanlık, çok kültürlülük, barış, dostluk, kardeşlik gibi terimler çok kullanıldı ama aslında bunların istismarı yapıldı. Asıl söylenmek istenenleri gizlemek için araç oldu bu kelimeler. Banal milliyetçilik bilinç altından sinsice kafasını uzattı, büyüleyici sirenler gibi pohpohladı fani milli gururumuzu, 'senden (yani bizden) iyisi pek yoktur' söylemi büyüleyici etkisini bolca duyurdu.

Milli mitosun temel ilkesi olan 'zaman içinde kesintisiz bir milletiz' anlayışı, 'geçmişi bugünü ve yarını birleştiren müze' söylemiyle hep tekrarlandı. Biz neler yaptık ve neler yapabiliriz 'masum' nutuklarıyla bizim taraf övüldü. (Sahi, neden biz yaparız da Ötekiler yapamazmış?) Tarihsel bellek diye bir şeyden söz edildi ama kastedilen hatırlama ile ilişkili değildi, okullarda ve müzelerde aşılana mitoslardı. Dünyaya örnek olmak, ilk defa biz, dünya görsün, eşsiz geçmişimiz, kıvanç duyduğumuz bu topraklar garnitürü ile servis edilen 'tarihimiz' ön plandaydı. Bir de şiirsel coşku vardı ki yanlıştan anlamsızlığa uzanıyordu: ruhumuzu coşturan, yüreğimizi kanatlandıran, kanımızı kaynatan, gözlerimizi yaşartan, canımızı rahatlatan, nefes kesici, ölüm korkusunu yenen müze... Ayrıca, ölümsüz değerler, ihtiyacı yenen ruh, kutsal kayalar, antik ecdat, kimliğimiz olan heykeller gibi sözler de duyuldu. Bu sözlerin ne anlama geldiğini

anlamayanlar daha bir heyecanlandılar herhalde. Banal milliyetçilik işte öyle bir şeydir.

Bu müzenin açılışında konuşanlar bir mesajı da tekrarladılar. Partenon'un heykellerinin büyük bir bölümü 1801-1812 yıllarında Thomas Bruce (Elgin) tarafından Sultanın izniyle kesilip Londra'ya götürülmüştü. Şu an British Museum'da bulunmakta. Yunanistan yıllardır bu 'Elgin mermerlerinin' iade edilmesini istemekte. Müze milli bir davanın alanına dönüştü. Acıdır, günümüzde spordan sanata ne olsa gelip milli bir fetişe dönüştürülüyor. Milli olmayan, banal milliyetçiliği beslemeyen bir müze neyi sergilemeli acaba? Bu sorunun yanıtını bekleyeduralım, biz olayların saptamasıyla yetinelim. Batımızda, şu dönemde Yunanistan var. Tabi onun doğusunda da Türkiye.

*